

Европейски съюз

Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

2009

ЦЕНТЪР ЗА
МОДЕРНИЗИРАНЕ
НА ПОЛИТИКИ

IMMIGRATION
INTEGRATION
CENTER

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

1. МИГРАЦИОННА ПАНОРАМА

а. синхронен план – миграционните общности в абсолютни цифри и проценти

По данни на Националната статистическа служба на Великобритания от месец август тази година имиграцията във Великобритания през 2008г. е намаляла с 44% и е спаднала до най-ниското си ниво от 2004 г. Според доклад на Министерството на вътрешните работи, спадът се дължи до голяма степен на по-ниската имиграция от присъединилите се към ЕС през 2004 г. централно и източноевропейски държави. Британските власти оповестиха тези данни година след като въведеха точкова система за изчисляване на броя на пристигащите във Великобритания чужди работници, подобна на използваната в Австралия. Според НСС, нетната миграция е намаляла до 118 000 души през 2008 г. спрямо 209 000 за предходната 2007 г. Броят на имигрантите е намалял с около 3% - от 527 000 през 2007 г. на 512 000 през 2008 г., докато този на емигрантите се е увеличил от 318 000 на 395 000. По данни на статистиката през второто тримесечие на тази година, броят на хората, получили право на установяване в страната (без да се включват гражданите на Швейцария и на страните от

Европейското икономическо пространство), е нараснал с 26% в сравнение с миналата година и е достигнал 46 120.

Картината на разнообразието на новите имигранти очертава мащабно проучване на Институт за изследване на публичните политики (ИИПП) от 2005 г., което показва коренните промени, настъпили през последните 15 години. Като нови имигрантски общности са определени пристигналите от 1990 г. насам от близо 50 държави и региони в света. Данни от доклада могат да бъдат намерени на сайта на ВВС „Родени в чужбина” .

Коментарът на Ник Пиърс, директор на ИИПП за резултатите от изследването „Отвъд черно и бяло: карта на новите имигрантски общности”, е че „стандартните класификации на британските етнически малцинства са остарели. През последните 15 години Великобритания е станала много по-разнообразна с общности от всички кътчета на планетата.”

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Основните изводи от проучването демонстрират нарастваща динамика и диверсификация на миграционните потоци към и от острова:

- към 2005 г. имигрантите представляват 7.5% от общото население в сравнение с 2001г, когато процентът е 5.7, а увеличението в абсолютна стойност е с 1,147,905 души;
  - новите имигранти съставляват малко над половината имигрантско население в сравнение с около една трета през 1994 г;
  - най-големите имигрантски общности са индийците и пакистанците, следвани от родените в Германия, Карибския басейн и САЩ;
  - след 1991г. се наблюдава бърз растеж на общностите от нетрадиционни държави на произход. Броят на имигрантите от бивша Югославия се с утроил; на тези от Сиера Леоне, Китай, Южна Африка и Швеция се е удвоил. Карибската общност е намаляла с над 12,000 души в периода 1991 – 2001 г;
  - 41% от имигрантите живеят в Лондон и образуват 25% от жителите на столицата.
- 37% от новите имигранти в Шотландия са с висше образование и съответната квалификация – най-високият процент в страната;
  - в Северна Ирландия новите имигранти имат по-голям шанс за намиране на работа от британците;
  - през 2004 г. 62% от новите имигранти имат работа в сравнение с едва 49% през 1994 г;
  - новите имигрантски общности с най-високи нива на заетост са с произход от Нова Зеландия (93.6%), Австралия (90.6%) и Филипините (85.4%). Най-ниски нива на заетост имат общностите от Сомалия (12.2%), Ангола (30%) и Иран (31.7%).
  - няма имигрантска група, която да е мнозинство някъде на територията на Великобритания.

Най-голям дял новопристигнали с огромна разлика от останалите и с най-големият ръст (63% за периода 1991 – 2001 г.) е концентриран в Лондон. Мнозинството от тях са в трудоспособна възраст, като дялът им се е увеличил с около 6%.

Разликите в пропорционалното представяне между половете не са големи, но жените преобладават (макар и не сред търсещите убежище и бежанците). Шансовете им за намиране на

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

работа са по-големи от преди – ножицата между тях и местното население се затваря и дялът им в най-високо платените групи е по-голям, отколкото на британците, във всички райони с изключение на Лондон. Шотландия, северозападният и североизточният район привличат най-много висококвалифицирани имигранти.

Тенденцията е новите имигранти да се заселват в области в установени имигрантски общности от същите държави. С най-ниска степен на заетост са пристигналите от Сомалия, Ангола, Иран и Етиопия. Възможна причина за това е, че сред тях има търсещи убежище, които нямат право на работа и изпитват затруднения в социално-икономическата си интеграция дори и след придобиване на статут на бежанец.

Таблица 1 Дял на имигрантите от общото население на страната

Население на Великобритания				
	1971	1981	1991	2001
Общо	52,559,260	53,550,270	54,888,744	57,103,331
Родени извън страната	2,390,759	2,751,130	3,153,375	4,301,280
Родените извън страната като % от общия брой на населението	4.55	5.14	5.75	7.53

В периода 1991 – 2001 г. половината от приръста на населението се дължи на имиграция. Всички райони на страната са засегнати от миграционните промени.

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Таблица 2 Класация на роените извън страната

Република Ирландия	494 850
Индия	466 416
Пакистан	320 767
Германия	262 276
Карибския басейн	254 740
САЩ	155 030
Бангладеш	154 201
Южна Африка	140 201
Кения	129 356
Италия	107 002

Докладът на изследването подчертава, че в продължение на десетилетия мултикултурните политики са били съсредоточени върху по-малък брой общности, основно от Азия, Африка и Карибите. „В очите на политиците те бяха хората, формиращи британската имиграция. Днешната картина е многократно усложнена и достига „супер разнообразие“, което има множество измерения – етническа принадлежност, религия, език. Тези показатели играят ключова роля в определянето на идентичността на имигрантите и на тяхната организация, както и на начина, по който взаимодействат с приемното общество.“

Полът и семейното положение са съществени различителни характеристики на групите мигранти при определянето на тяхното социално и икономическо състояние. Например повечето словаци, филипинци и тайландци са жени (70-80%), а алжирците, косоварите и афганистанците са преобладаващо мъже (60-70%). В някои групи доминират младите семейства, а в други самостоятелните.

От общия брой на чуждестранното население в страната, възлизащо на около 4,3 милиона, новите имигранти са малко над половината. Това поставя страната сред водещите индустриални нации в сложната картина на международните икономически движения. Фактът, че повечето новопристигнали са млади и с разнообразно образование показва, че миграцията е все повече икономическа по своя характер. Това представлява промяна спрямо по-ранния период, когато най-често новопристигналите са били част от семейства.

Както се вижда от данните, имиграцията е свързана в много голяма степен с развитието на Лондон – 4 от всеки 10 имигранти се заселват в столицата. Североизточният район, който е с най-малобройно чуждестранно население, преживява бързи промени. Както и при северозападния, при отсъствието

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

на текущото ниво на миграция територията му би пострадала от много значимо намаляване на населението.

Новата икономическа имиграция, съчетана с намаляващия брой търсещи убежище, „внася“ множество нови националности в тъканта на английското общество. Преживяването на имиграцията и заселването е много различно в зависимост от това дали тя е принудителна или избрана, а политиката на правителството и стратегиите за управление на миграцията оказват сериозно въздействие върху него. Политиката към търсещите убежище и бежанците затруднява успешната адаптация към живота във Великобритания, сравнена с доброволните имигранти. Те нямат право на платена работа в периода на оценка на техните заявления, поради което зависят от социалните помощи, но не по собствен избор.

През 2001 г. правителството въвежда системата на „разпръскване“ на временните убежища за бежанците. Това сменя напрежението от Лондон, но местните общности и агенции се оказват неподготвени да се справят с потока от новопристигащи. В много градове това води до враждебност и оттегляне на изпратените по съвет на полицията. Миналата година за пръв път е въведено времево ограни-

чение на бежанския статут - отсега нататък хората с такъв статут ще трябва да доказват за втори път след петгодишен престой в страната, че все още се нуждаят от закрила.

Практически е невъзможно да се определи точно колко хора годишно идват да живеят във Великобритания за постоянно или за продължително време поради разнообразните начини на пристигане в страната и наличните процедури за установяване. Например някой, който пристига с временно разрешение за работа за една година, може впоследствие да получи право на постоянно пребиваване и трудността идва от риска да бъде преброен два пъти.

Като цяло броят на пристигащите за поне една година спрямо този на заминаващите расте от 1987 г. насам. През 2001 г. разликата между пристигнали и напуснали е 171 000, но оттогава намалява. Друг ключов показател е броят на получаващите право на постоянно

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

пребиваване, който формира общата тенденция и през 2004 г. възлиза на около 144 000. Тук не са включени гражданите на държави от ЕС, които притежават право на престой съгласно правилата на свободния пазар, позволяващи и на британските граждани да се заселват на други места в Европа.

Ключово място в картината заемат студентите в университетите. На тях се гледа от институциите като на ключов ресурс, защото плащат по-високи такси, отколкото британските студенти. Към момента броят на ежегодно записващите се е около 300 000 и голяма част от университетите установяват официални отношения с държавите за привличането им. Студентите формират в най-голяма степен разнообразието в градски центрове.

С развитието на процесите на глобализацията нараства и броят на напикащите Великобритания, като сред тях са не само родените в страната. Изследването например показва рязко намаляване на някои традиционни страната мигрантски групи като ирландците и имигрантите от Кари

ския басейн, тъй като много от тях се завръщат в собствените си страни. Няма категорични данни за броя на британците, живеещи извън страната, продължителността на техния престой и броя на завръщащите се.

Една от новите тенденции формират работниците от новите държави-членки на ЕС от Източна Европа. Данните сочат, че Великобритания е предпочитана дестинация за работниците от тези държави, до голяма степен заради либералните правила за новите работници от ЕС, въведени от правителството с цел компенсиране на недостига на работна ръка.

Една от реалностите на съвременната имиграция е хигиенната индустрия. Само в Лондон приблизителният брой на чистачите-имигранти е 250 000, заменили в тази дейност жените от работническата класа. По-задълбочен поглед на данните всъщност разкрива, че голяма част от новата имиграция заема ниско платени работни места и произхожда от Южна Америка и части от Африка без исторически връзки с Англия. По информацията от самите имигранти индустрията все повече се крепи на страх, защото работниците биват обвързани с безскрупулни договори.

Европейски съюз

Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

Сред имигрантите от африканските държави най-многобройни са южноафриканците и кенийците, а с най-голям растеж са групите от Сомалия и Зимбабве.

Таблица 3 Брой на африканските имигранти по държави на произход

Южна Африка	140 201
Кения	129 356
Нигерия	88 105
Зимбабве	49 303
Сомалия	43 515

б. диахронен план – кратка история на миграцията

В края на Втората световна война Европа, в това число Великобритания, изпитва недостиг на работна ръка. Правителството започва да търси работници отвън. Първата група, която се установява в страната, се състои от 157 000 поляци, отчасти поради връзките, изградени през годините на войната. Към тях се присъединяват и италианци, но не в достатъчен брой, за да задоволят възникналите нужди на пазара на труда. Независимо от очевидното нежелание на властите да

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

допуснат имигранти от изчезващата империя, те не успяват да привлекат достатъчно хора от Европа и се налага да се обърнат към този ресурс.

На 22 юни 1948 г. корабът „Емпайър Уингръш“ докарва в Лондон стотици работници от Карибския регион. Този ден отбелязва радикална промяна в британското общество – началото на масова имиграция към Великобритания и навлизането на различни култури в нейното общество. С разрастването на масовата миграция през 1950-те се разпространява расовото насилие и предрасъдъци. Бунтове се организират на много места в страната, сред които Бирмингам, Нотингам и западен Лондон заради страха на бялото население от чернокожата общност. От една страна, на тези мъже и жени се предлага работа в гържава, която те традиционно почитат. От друга, те стават жертва на расови предрасъдъци, каквито не са очаквали, още повече, че законодателството дава на гражданите на империята и Британската общност пълни права за влизане в страната, защото притежават британски паспорти.

Под политически натиск правителството, за по-малко от десетилетие, приема три закона, които издигат все по-големи пречки пред имиграцията на не-бяло население. Към 1972 г. законът разрешава на притежател на британски паспорт, роден извън страната, да се засели на острова, само ако има разрешително за работа и докаже, че негов родител или прародител е роден в Обединеното кралство. На практика това означава, че децата на бели семейства в остатъците от империята или бившите колонии могат да влизат в страната, а чернокожи със същия статут - не.

През 1945 г. броят на цветнокожото население във Великобритания е няколко хиляди. До 1970 г. те достигат близо 1,4 милиона, като една трета от децата сред тях са родени на острова. Към този момент правителството рязко е ограничило имиграцията, но не я спряло напълно. В периода 1968 – 1975 г. най-вече с разрешителни за работа или за събиране на семейства се заселват около 83 000 имигранти от Британската общност. Най-мощният поток на десетилетието на 1970-те е през 1972 г, когато диктаторът на Уганда Генерал Иди Амин изгонва от страната 80 000 души – азиатски семейства, които са поощрени да се заселят там в годините на империята. Много от тях

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

имат британски паспорти и така Великобритания приема 28 000 заселници за два месеца.

През 1976 г. правителството създава Комисия за расово равенство, натоварена с проблемите на расовата дискриминация. През 1980те имиграционната политика се характеризира с две измерения – строг пропускателен контрол и защита на правата на етническите малцинства. Според критиците, те излъчват противоречиви сигнали за мястото на имигрантските общности (и децата, родени в страната) в обществото. С намаляването на производството разрешителните за работа стават все по-трудни за придобиване, ако не притежаваш специални умения или професионална подготовка. Така най-големите групи имигранти се оказват американци (в банковата сфера и индустрията), австралийци, новозеландци и южноафриканци, които се възползват от правото на събиране на семейства, както и пристигащите от Южна Азия медицински кадри.

На 11 юни 1987г. лицето на британската политика се променя, след като четирима цветнокожи политици са избрани в общите парламентарни избори. Твърди се, че за да бъде постигнато равно представителство, в камарата на общините трябва да влязат 55 чернокожи депутати. През 2000 г.

е приет нов анти-дискриминационен закон. След падането на Желязната завеса започва ново движение на хора, някои от които бягат от политическо преследване, а други търсят по-добър живот в Западна Европа. Увеличава се броят на заявленията за убежище: в периода 1998 – 2000 г. 45 000 души пристигат от Африка, 22 700 от Индия и близо 12 000 от Северна и Южна Америка. Съответно се засилва и расовото напрежение. Плановите на правителството от 2002 г. за ново законодателство за националността и имиграцията с включване на граждански тест пораждаат нови противоречия.

От средата на 1980те нетният поток от имигранти към Великобритания устойчиво нараства. Общо броят на имигрантите от държави извън ЕС е достигнал милион и половина на десетилетие.

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

2. ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА МИГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

- **Основни институции**

Органът на държавната власт, натоварен с основна отговорност за миграционната политика на страната, е Гранична агенция на Великобритания (изпълнителна агенция на Министерството на вътрешните работи). Агенцията гарантира сигурността на границите и контролира миграцията в страната. Тя е органът, който разглежда разрешенията за влизане и пребиваване във Великобритания, заявленията за гражданство и убежище.

Агенцията е създадена през април 2008 г. с цел подобряване на защитата на държавните граници и същевременно улесняване на движението на редовните пътници и търговията. Тя обединява работата на дотогавашните Агенция за границите и имиграцията, службата по митата и приходите и визовите отдели на Министерството на външните работи. Гранична агенция има свои представителства в 135 държави по света. Информацията, свързана с политиката по миграция и граничен контрол, се осигурява от Статистическата служба по миграция и убежище (към МВР).

Други отговорни министерства са:

- Министерство на общините и местното самоуправление

През юни 2008 г. Министерството на общините и местното самоуправление публикува „Управление на въздействието на миграцията: единен подход на правителството“, който определя мерките на местните власти, подкрепени от правителството, и по-конкретно: схема за извънредна финансова помощ в размер на 10 милиона лири за училища с увеличен брой на учениците, за които английски е допълнителен език; увеличаване на средствата за насърчаване на образователните постижения на деца от етническите малцинства; подпомагане на организациите, ангажирани с работа с бездомните в Лондон; укрепване капацитета на местните доставчици на услуги; разработване на единен портал като източник на добри практики и съвети за общинските власти и т.н.

- Министерство на иновациите, университетите и уменията
- Министерство на децата, училищата и семействата
- Правителство на Шотландия
- Правителство на Уелс.
- Агенции, изпълняващи интеграционни програми

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

- Гранична агенция на Великобритания
- Министерство на общините и местното самоуправление
- Правителство на Шотландия
- Индустриален университет
- Ключови заинтересовани страни
- Съвет по натурализация и интеграция
- Комисия за интеграция и сплотеност
- Комисия за равенство и човешки права
- Ключово законодателство
- Закон за британската националност 1981
- Закон за националността, имиграцията и убежището 2002
- Закон за националността, имиграцията и убежището 2006

• Основни НПО

Неправителствената организация „Орлово око“ (Eagle Eyes NGO (EENGO)) осигурява помощ и подкрепа на афганистанци и други групи в неблагоприятно положение от Близкия изток, Африка и бившия Съветски съюз. От 1999 г. насам организацията поддържа пакет от информационни, консултативни и помощни услуги за целевата група. Основните ѝ дейности са:

- подпомагане на членовете на общността в областта на образованието, здравеопазването, осигуряване на заетост, жилищно настаняване, социално подпомагане с информация и съвети;
- организиране на спортни дейности като средство за социално включване;
- осигуряване на преводачески услуги;
- помощ в съда по криминални, имиграционни и дискриминационни дела;
- сътрудничество с ООН, правителството и доброволни организации за предоставяне на услуги в различни държави;

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

- организиране на часове по афганска литература и поезия;
- организиране на събития за общността;
- обучения по майчин език, предприемачески умения и ИТ.

Съвместен съвет за социално подпомагане на имигранти (Joint Council for the Welfare of Immigrants (JCWI)) е независима национална благотворителна организация за организиране на кампании за справедливи закони и политика за имиграция, националност и политика за бежанците. Дългосрочната цел на организацията е намаляване на бедността и проблемите сред имигрантите и бежанците чрез утвърждаване на човешките, икономическите и гражданските права, а мисията ѝ е да прекрати дискриминацията в тази сфера. От създаването си през 1967 г. тя работи за изграждане на партньорства между доброволни организации и доставчици на услуги и изпълнява ролята на важен ресурс. Към момента тя се занимава с политики, кампании, стратегически насоки, медии, разпространение на информация, обучение и публикации.

Организацията осигурява безплатни съвети и помощ за новите имигранти и установените общности, които желаят да се съберат със семействата си. На базата на придобитата експертиза тя предлага публикации в печата и реализира кампании за промени на проблемните закони.

JCWI се стреми да оказва влияние върху всички важни дебати за имиграцията и убежището във Великобритания, и с нарастващо значение в ЕС, където все по-често се определя дневния ред на имиграционната политика. Тя продължава да бъде важен ресурс за други организации, активни в областта, като водеща в обучението по законодателството, свързано с имиграцията, националността и бежанците. Подготвят се печатни материали като насоки, статии за политиката, тримесечен бюлетин и Ръководството „Законите за имиграция, националност и бежанците“, което е важен справочен източник за юристи, студенти и съветници.

JCWI е уникална с това, че е вероятно единствената национална организация, работеща по тези проблеми, която не е ползвала средства от фондовете на правителството, поради което се счита за независима и свободна от влияние.

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

„Помощ за убежище” (Asylum Aid) е независима, национална благотворителна организация, която се стреми да осигури закрила на търсещи убежище от преследване и нарушаване на човешките права във Великобритания. Целите на организацията са:

- да осигурява безплатни, достъпни и висококачествени правни услуги на търсещи убежище в отговор на техните нужди и чувствителни към тяхното преживяване, със засилено внимание към най-уязвимите и изключените;
- да лобира и провежда кампании за системата за предоставяне на убежище, основани на ненарушимите принципи на правата на човека;
- да работи с бежанци и организации на техните общности, като ги подпомага с правни услуги и се учи от техния опит.

„Помощ за убежище” е основана през 1990 г. Тъй като през последвалото десетилетие броят на търсещите убежище устойчиво расте, обемът работа, изпълнявана от организацията, ѝ изгражда репутация на ефективен и почтен фактор в тази тема. Пример за интегрирания подход, който прилага, е проектът „Ресурсът жени-бежанки”, съчетаващ правна, информационна, изследователска и кампанийна дейност с акцент върху жените.

„Наблюдение на миграцията” (Migrationwatch UK) е независим мозъчен тръст с председател Сър Андрю Грийн, бивш посланик в Саудитска Арабия, и Консултативен съвет, съставен от специалисти с разнообразен етнически произход и професионална квалификация. Кредето на организацията е, че истинските бежанци трябва да бъдат приемани – в момента получените закрила са едва 3% от нетния имиграционен поток. Освен това тя изтъква, че много имигранти са дали ценен принос за британското общество както със своите умения, така и за неговото разнообразие. Организацията е за умерена и управлявана имиграция, но не смята, че ситуацията отговаря на това описание. Целта ѝ е да наблюдава развитието, да прави изследвания и да осведомява обществеността с пълни и точни факти, поставени в правилен контекст, както и да прави препоръки към политиката. От създаването си през септември 2008 г. „Наблюдение на миграцията” е осигурила информация за Между-партийната група за балансирана миграция.

Мисията на неправителствената организация КОМПАС е да провежда изследвания с високо качество, за да развива

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

теорията и знанието, да информират правенето на политики и публичен дебат и да ангажират ползвателите изследвания в областта на миграцията. Конкретните цели на организация са:

- академично развитие: събиране на нови емпирични данни; осмисляне на развитие на теорията, методи и мултидисциплинарното разбиране на миграционните изследвания; изграждане на капацитет на изследователите и практиците;
- информиране на правенето на политики и публичния дебат: осигуряване на данни и анализи за политиките за широката публика;
- ангажиране на ползвателите на изследвания: установяване на реципрочни отношения с хора и организации с опит в миграцията, в това число мигранти и техни организации, правителството, бизнеса, международни организации, третия сектор и граждански организации;
- постигане на дългосрочна устойчивост: изграждане на репутация за висококачествени услуги, ефективна работа и осигуряване на разнообразно финансиране, което да гарантира дългосрочно бъдещето на центъра.

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

3. ПРОГРАМИ И СТРАТЕГИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ

Политиката на Великобритания за имигрантите от последните години се определя от три основни явления. Първото се отнася до многократните опити на незаконни имигранти да влязат в страната с пътническите и товарните влакове от Сангет във Франция; Второто са бунтовете в Северна Англия – Брадфорд, Олдхем и Бърнли през лятото на 2001г., а третото е враждебната реакция спрямо „разпръскването“ на мигрантите и недоволството в градове като Дувър и Саутхемптън. Първото явление се отнася до проблемите с влизането на имигранти в страната, а второто и третото до проблеми във взаимоотношенията между общините. Може би най-съществена роля в тези взаимоотношения изиграха бунтовете в северните градове, които ангажираха полицията, засилиха междурасовото напрежение и доведоха до сериозни обществени и материални щети. В резултат бяха приети серия от документи, сред които централно място заема Бялата книга „Сигурни граници, безопасно убежище: интеграция и разнообразие във Великобритания“ (2002), която изяснява икономическите и културни цели на имиграционната политика .

„Няма нищо по-противоречиво и едновременно по-естествено от това мъже и жени от целия свят да се стремят към по-добър живот за себе си и за своите семейства. [...] Улесненото движение разруши традиционните граници...

Но напреженията, както и обогатяването, които съпътстват притока, трябва да бъдат разбрани, овладени и управлявани. Миграцията е неизбежна реалност в съвременния свят и носи значими ползи. Но за да гарантираме нейния принос за нашия социален и икономически просперитет, ние трябва да я управляваме и да изградим по-сOLIDни основи, върху които да бъде постигната интеграция с разнообразие.

Бялата книга определя политика на националност, имиграция и убежище, която осигурява устойчив растеж и социално включване като ключов елемент на нашите основополагащи принципи.”

Социалното изключване, поставено в центъра на интеграционната политика, е по-широко понятие от предходните бедност и маргинализация, доколкото то предполага внимание към свързани проблеми с множество измерения

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

(следователно нуждата от съвместна междуведомствена реакция) и, независимо от своя местен характер, е резултат от глобални промени, по-конкретно упадък на производството и увеличената гъвкавост на труда. Социалното изключване се възприема като несправедливо за изключените, но скъпо за останалата част от обществото в изражение на данъци, престъпност и противообществени прояви, както и липса на принос към икономиката. Основният инструмент за постигане на социално включване е достъпа до платена заетост, поради което програмите за включване са доминирани от схеми за осигуряване на работни места. Освен това процесът предполага реципрочност на правата и отговорностите между гражданите и държавата. Тоест, държавата осигурява правото на включване и социална справедливост, а индивидите имат задължението да допринасят по формата на труд и спазване на закона.

Акцентът в документа е върху движещите сили на глобализацията, икономическите ползи от възраждането и нуждата от включване. Той започва от културното и след това преминава към икономическото включване.

Именно в първото е въплътена идеята за интеграция с разнообразие, която съставлява разграничението от други подходи:

„Всички демократични общества бяха подложени на тези промени през последните десетилетия. В много отношения Великобритания се справи успешно с разнообразието. За разлика от други държави, британското гражданство не се свързва с тясно определена етническа група. От векове това е една мултиетническа нация, която не изключва хората по расов или етнически признак. Освен това нашето общество се основава на културни различия, а не на асимилация към една доминираща монокултура.”

Както посочва Бялата книга, по-рано придобиването на британско гражданство е било едно бюрокралично упражнение. Това, което тя предлага, е насърчаване на езиковото обучение и обучението по граждански церемонии и институции с фокус върху правата и задълженията. Не-владеенето на английски език се възприема като сериозен фактор на изключването.

Второто предизвикателство е икономическото – разнообразните култури обогатяват Великобритания, но освен това имигрантите с техните умения, амбиции и енергия обогатяват иконо-

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

миката. Целта е да се поощри икономическата имиграция съобразно нуждите на пазара на труда, като същевременно се запази правото на убежище за онези, които са подложени на политическо преследване в собствените си държави. Тук документът се опитва да предложи подход към нелегалната имиграция посредством искането на убежище, като осигурява законно влизане в страната на икономическа основа и така премахва фалшивите кандидати, които всъщност са водени от икономически мотиви. Тоест, направено е ясно разграничение между двете форми икономически мигрант и търсещ убежище.

Често в публичния дискурс имигрантското население се привижда като източник на престъпност, трафик на наркотици, проституция и насилие. Изследванията във Великобритания, обаче, недвусмислено показват, че сред имигрантите от първото поколение престъпността е по-ниска, отколкото сред местното население (Lea and Young, 1993). Хипотезата на анализаторите е, че второто поколение, което е по-свързано с ценностите на приемното общество, изпитва по-остро лишението и недоволството сред неговите представители всъщност води до по-високи нива на престъпност.

Гражданската интеграция във Великобритания е интересен контраст с континенталния модел в Европа поне в две отношения. Първо, докато на континента имиграционните политики стават все по-рестриктивни и едва отскоро се пренасят в полето на политиките за гражданство, във Великобритания последователността е обратна. Първоначално въведена под формата на „граждански тест“ през 2005 г., гражданската интеграция се превръща в изискване за получаване на право на постоянно пребиваване през 2007 г. Второ, докато европейският подход се характеризира с нарастваща принуда, британският си остава умерен и ориентиран към предоставяне на услуги с ясно нежелание да се подчини интеграцията на дневния ред на контрола на имиграцията. Комисията Крик (2003), която подготви новите граждански курсове и тестове в контекста на реформираната политика за гражданство, изрази ясно нейната обосновка: „Целта не е да намалим броя на хората, които вече са се установили и имат работа, а и не бихме могли“.

Обликът на описания стратегически подход се определя от два фактора: първо, той носи отпечатъка на лейбъ-

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

ристкото управление; второ, основан е на коригирана имиграционна политика в канадски стил, която функционира на базата на точкова система, подбираща преференциално хора с висока квалификация. Петгодишната стратегия на правителството за убежището и имиграцията от 2005 г. заявява открито, че имигрантите с ниска квалификация „ще бъдат сведени до минимум във времето“, особено предвид факта, че в тази категория вече има достатъчен брой „от новите държави-членки на ЕС“ (което не може да бъде предотвратено поради правото на свободно движение).

С други думи, нискоквалифицирани имигранти извън ЕС няма да получават разрешение за постоянно пребиваване и следователно няма да бъдат взети предвид в контекста на политиката за интеграция или в закона за националността. В резултат няма стимул да се използва интеграционната политика като средство за контрол на влизането на нискоквалифицирани, икономически „нежелани“ имигранти. На практика цялостният интеграционен дискурс в момента изключва тези имигранти. А по отношение на висококвалифицираните, които могат да избират

и други държави, се прилага логика на привличане и по-малко контрол. Волунтаристичният, либерален тон в британската гражданска интеграция е тясно обвързан с по-ексклузивния профил на имигрантите, които трябва да преминат през нея.

Както и в останалата част от Европа, обаче, началото на новото мислене във Великобритания беше поставено от очевидния провал на интеграцията на имигрантите, който се прояви в бунтовете в Северна Англия през 2001 г., в които водеща роля играеха млади мюсюлмани. Комисията Кентъл, създадена от правителството за разледване на причините за бунтовете, порица целенасочено официалните политики на мултикултурализъм и само-сегрегация на малцинствата на местно ниво и препоръча политика, която би „засилила чувството за гражданска принадлежност и споделени елементи на националност“. Към днешна дата нейните най-видими проявления са по-строгите и церемониални процедури по натурализация, предвидени в Закона за националността, имиграцията и убежището от 2002 г. Законът въведе формални и стандартизирани тестове за натурализация, гарантиращи, че кандидатите демонстрират „достатъчно владение“ на един от официалните езици (английски, уелски или

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

шотландски) и познаване на „живота във Великобритания“. Освен това той въведе гражданска клетва в американски стил, произнесана на публична церемония.

Комисията Крик, която подготви теста за натурализация, изтъкна като основание за новия подход, че „гражданството е по-високо ценено, ако бъде извоювано, а не дадено“. И докато новата холандска философия например е, че гражданството следва да бъде край на успешната интеграция, британската философия остана вярна на либералната идея от миналото, че натурализацията не е края на процеса, а едно добро начало. И докато холандското правителство използва националистическата фразеология „не можеш да се научиш да бъдеш холандец“ и така отказа да осигури информация и учебни материали и курсове за кандидатите, британското правителство е на противоположното мнение и предлага безплатна подготовка заедно с брошура, озаглавена „Животът в Обединеното кралство“, за гражданската част от теста за натурализация. Нещо повече, докато кандидатите за гражданство в Холандия имат право на три опита, тук няма подобни ограничения.

Що се отнася до съдържанието на гражданските изисквания, Комисията разработи шест широки категории

с „намаляваща трудност и съответствие“, като двете най-важни категории са „национални институции“ и „Великобритания като мултикултурно общество“. Разликата в подходите, обаче, изпъква при езиковия компонент. Докато в континентална Европа той все повече се усложнява, на острова насоките са „да се избягва ненужно обременяване“ според израза на член на горната камара в парламента. Това означава, че не се налага един (невъзможно висок) езиков стандарт на всички кандидати, а се въвежда гъвкава система, уважаваща индивидуалната траектория на подготовка на всеки кандидат. Съответно, изпълнението на езиковото изискване за натурализация не означава достигане на обективен минимален стандарт, който е еднакъв за всички, а подобрение с една стъпка на езиковите умения по официалната скала „Английски като втори език“ след преминаване на съответния курс. Това разглежда бъдещите граждани като „учещи се през целия живот“, които „ще продължат да усъвършенстват езиковите си умения, както и всякакви други умения, дълго след като са станали граждани“.

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

В Европа тече интензивен политически и интелектуален дебат относно ритъма, с който новите имигранти се (или не се) интегрират към европейските културни ценности. Аргументът на Хънтингтън за „сблъсъка на цивилизацията“ и анализът на Сен на мултикултурните общества, например, се появяват видимо в множество медийни дискусии. По-конкретно, на преден план стои бавната интеграция на мюсюлманите към европейските ценности.

Ново изследване, представено от Британския съвет (2007) твърди, че Великобритания е една от най-отворените за имигранти държави в сравнение с членките на съюза. Индексът на политиката за интеграция на имигранти анализира интеграцията в 25 държави-членки на ЕС, както и в Норвегия, Швейцария и Канада. Великобритания е на девето място в класацията на доклада. Тя е на пето място по благоприятни имиграционни политики, позволяващи придобиване на разрешение за продължително пребиваване и гражданство. По-слабо е представянето ѝ (15-то място) по предоставяне на право на гласуване и участие в демократичния процес.

Според ново изследване (юни 2007) на Фондация Джоузеф Роунтри за живота на имигрантите от Централна и Източна Европа преди и след разширяването на Съюза през 2004 г., озаглавено „Живот отвъд работното място“, изненадващо голям брой мигранти демонстрират слаби познания по важни обществени въпроси като трудовете им права. Повече от 66% не знаят как да се регистрират при лекар, а 46% нямат информация за условията, свързани с имигрантския им статут. Едва 47% заявяват, че са получили информация за работните си права. През 2002 г. само 6% от интервюираните при пристигане са казали, че искат да се установят в ОК. Към края на 2004 г. броят им нараства до 29%. 25% от участниците заявяват, че имат малко контакти с местните и че според тях те „издигат стени“. Част от проблема е, че често пъти те работят основно сред други имигранти.

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

4. ДОБРИ ПРАКТИКИ

Скритите градини, Глазгоу – създадени като място, което предлага отгих от напрежнатия и често изолиращ градски живот. Дизайнът на градините отразява различни вярвания и традиции в градинарството. Те са красиво неутрално място, което поощрява посетителите да се замислят за общите корени на човечеството, религиите и културите. Дейностите, които се изпълняват там, включват градинарство, готварство, изкуства и занаяти и създават възможности за межкултурен обмен, а мястото играе ролята на „мост“ между хората и общностите като домакин на фестивали и дискусии.

Кампанията в Ковънтри – кампания за разнообразието, основана на „добри новини“ и визуализация на хора от различни етноси и култури в разнообразни ситуации, в градския контекст. Като използва мултимедия микс, кампанията цели да утвърди включващ подход към живота в града, да предаде положителни послания за ползите от разнообразието с помощта на образи и да насърчи чувство на гордост и принадлежност към Ковънтри като толерантен и гостоприемнен град. За целта са използвани образи на реални хора в реални ситуации и места.

Училищен форум – обединява помощните училища в Бристол, които се организират на доброволен принцип

от етнически или религиозни малцинства. Форумът се управлява от координатор, който подпомага създаването и съветва училищата за предоставяне на културни, религиозни и езикови занимания, както и на допълнителни уроци по основни учебни предмети. Съвместно с Университета на Западна Англия се изработват стандартни методики на преподаване, учебни програми и системи за гарантиране на качеството. Постигнатите добри практики се оповестяват чрез бюлетин и на сайта на проекта.

Проектът ЕКИП цели създаване на възможности за семейства от различни вероизповедания в училище да постигнат взаимно разбиране на своите религиозни убеждения; организиране на дейности, които да съберат групи с различни култури и да преодоляват различията между тях и между поколенията; повишаване на самочувствието и чувството за включеност на учениците от разнообразни етнически групи в учебната среда. Училището е установило добри връзки с централните на съответните вероизповедания и е съставило програма за посещения на храмове и културни центрове с участието и на родители от съответните

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

религиозни общности. От своя страна те също посещават училището и участват в негови знакови събития, някои от които включват и широката общественост.

Стратегията за новите общности на Саутхемптън е разработена в отговор на регистрирано значително увеличение на икономическите имигранти и бежанците в града. Целта на стратегията е подобрен достъп до услуги чрез координация на тематичните работни групи за здравеопазване, образование, заетост, жилищно настаняване, услуги за деца, медии и сигурност. Сред успехите на проекта са повишено разбиране и подобрени отношения между приемащите и новите общности в града в резултат на намалени напрежения, създадени групи в общността, които да решават конкретни проблеми, по-добро познаване и увереност в предявяването на основни права и в частност правото на труд, по-голямо ангажиране на новите общности, особено в спортни дейности.

Партньорства за равенство е резултат от изискването на британския закон за елиминиране на всякакви форми на

расова дискриминация и насърчаване на равните възможности и добрите взаимоотношения между групи от различни раси. Той обединява градския съвет, ключови публични органи като полицията, пожарната, тръстът за грижи за децата и Съветът за доброволни услуги. Проектът се подкрепя от междуведомствен екип, отговорен за осигуряване на координиран подход към равенството и разнообразието на съответната територия. Ключова цел на градския съвет е подобряване на достъпа до услуги за всички в града, включително за слабо представените групи, и увеличаване на възможностите за намиране на работа.

Проект „Женски свят“ се основава на разбирането, че жените са ключов фактор в осигуряването на информация за семейства и приятели и се стреми към по-добра интеграция, намаляване на социалната изолация и свързване на хората в мрежи за взаимна помощ. Проектът е насочен към семействата на имигрантите и насърчава техните взаимодействия чрез съвместни дейности, които включват разнообразни таланти. Провеждат се ателиета по кулинарно изкуство, изящни и приложни изкуства, където жените имат възможност да обменят културно „ноу-хау“.

Европейски съюз

**Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни**
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

Сомалийски обеден клуб е клуб на възрастни граждани от сомалийската общност, където те се срещат помежду си и с общински служители. Целта е, от една страна, да се даде възможност за социални контакти, а от друга да им бъде осигурена информация и подкрепа. Провеждат се и уроци по английски език. Срещите са седмични, осигурен е топъл обяд и се дават насоки за социални услуги и грижи, здравни прегледи и жилищни въпроси. Проектът се финансира от градския съвет.

Проект „Живи библиотеки“ включва модел за развитие на общността, поставящ акцент върху изграждането на връзки и избягване на конфронтацията на стереотипи на местно ниво. Той се изпълнява в четири обществени библиотеки в Англия и използва тяхната територия като институции, раждащи се на обществено доверие. Проектът предоставя пряк достъп до нечие преживяване и позволява на клиентите си да „си наемат“ някого за разговор. Идеята е родена в Дания през 2000 г. и оттогава е разработена в редица държави като средство за борба с дискриминацията. Привлечените доброволци включват ветеран от войната, мюсюлманка, чернокож полицай, бездомник, будистки монах, заразен от СПИН и много други и биват внимателно подготвени. Стремежът на организаторите е да

осъществят срещи между хора, изпитали предубедено отношение, като се избягва допускането, че която и да е от тези групи представлява „проблемна“ категория. Предлага се широк спектър от теми, като интеркултурните се съчетават с местната култура и така на разположение за разговор могат да бъдат както полски имигрант, така и местен миньор.

Проектът „Свидетел“ на група „Нашите истории правят вълни“ – творци от африканската диаспора, работещи заедно в съчетание на различни артистични форми. В рамките на проекта са създадени театрално представление и образователна архивна изложба за увеличаване на осведомеността на обществото относно мястото на карибската общност в Бристол и в историята на страната. Изнесени са 5 успешни представления и са организирани пилотни уъркшопове за ученици по изкуствата. Проектът ангажира 6 млади чернокожи танцьори на възраст 16-22 г. и има дава възможност да работят с професионалисти.

За да предотвратят предразсъдъците към мюсюлманските общности, градският съвет на Бристол публикува

ПОДКРЕПА ЗА АКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ИМИГРАНТИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

ОПИТЪТ НА ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

сборник с често задавани въпроси и „Митове и факти“ за мюсюлманите в страната. В наши дни ислямът е една от най-практикуваните религии във Великобритания. След бомбите в Лондон през юли 2005 г. обаче ислямофобията набра скорост. Митовете за мюсюлманите са широко разпространени и сборникът цели да разпространи по-добро разбиране и да засили социалната сплотеност. Някои от въпросите, на които отговаря, са защо мюсюлманите присъстват постоянно в новините; очакват ли „специално отношение“; имат ли жените права според исляма; какви са основните убеждения на тази религия; кои са мюсюлманите във Великобритания и допринесли ли са по някакъв начин за нейната цивилизация.

Новопристигащите в Бирмингам могат да се осведомят за живота в града и да се запознаят с правата и задълженията си благодарение на новаторския сайт www.welcometobirmingham.org, осигурен от Стратегическо миграционно партньорство за западен централен район и разработен като съвместен проект на Дигитален Бирмингам и Партньорство за здравеопазване и качество на

живота, който да подпомага и улеснява заселването в града. Създаването на сайта е признание на нуждата от консолидиране и развитие на съществуващата информация в достъпен и единен портал и е предназначен не само за новопристигналите, но и онези, които работят с тях. Всички гостащици на услуги като библиотеки, районни центрове за съвети и образователни институции могат да го използват. Сайтът съдържа видео материал и текст на седем езика и навигация по имиграционен статут и тематична област.

Националната Служба за интеграция на бежанците и заетост осигурява достъп до работни места и социални услуги за бежанци сред придобиване на статут. В Шефилд дейността се осъществява в партньорство с градския съвет, Северния бежански център и Проект новопристигнали бежанци. Службата е ориентирана към подпомагане на интеграцията с акцент върху жилищно настаняване и социални услуги и заетост. На национално ниво в периода 2005 – 2008 г. Шефилд е едно от четирите пилотни места за новата услуга.

Европейски съюз

Европейски фонд за интеграция
на граждани на трети страни
Министерство на труда и социалната
политика на Република България

БИБЛИОГРАФИЯ

United Kingdom. Home office (2005). Controlling our Borders: Making migration work for Britain: Five year strategy for asylum and immigration. February.

Managing the Impact of Migration: A Cross-Government Approach. Department for Communities and Local Government: London. Crown Copyright

БЕЛЕЖКИ

<http://www.statistics.gov.uk/hub/cross-cutting-topics/migration/index.html>

<http://www.ippr.org.uk/>

www.bbc.co.uk/bornabroad

„Beyond Black and White: mapping new immigrant communities”

<http://www.eagleeyesngo.org/uk.htm>

<http://www.jcwi.org.uk/>

<http://www.asylumaid.org.uk/>

<http://www.migrationwatchuk.com/>

<http://www.compas.ox.ac.uk/about/aims/>

Home Office (2002), Safe Borders, Safe Haven. Integration with Diversity in Britain

Великобритания е една от малкото, които отваря напълно трудовия си пазар за осем нови членки

Refugee Integration & Employment Service, RIES

